

PROGRAM RACJONALIZACJI ROLNICTWA SZWEDZKIEGO

Opracowano na podstawie publikacji dra W. v. Arnima umieszczonych w czasopismach „Wirtschaftsdienst“ i „Berichte über Landwirtschaft“; NRF.

UWAGI WSTĘPNE

W 1947 roku został zapoczątkowany w Szwecji szeroki program racjonalizacji rolnictwa. Program ten stawia sobie za ostateczny cel osiągnięcie takiego poziomu życia przez szwedzkich rolników, jaki już posiadają równorzędne grupy zawodowe w mieście. Program ten dotyczy w szczególności grup gospodarstw o małym obszarze (za takie uznane są w Szwecji gospodarstwa o powierzchni poniżej 10—20 ha), gdyż właśnie gospodarstwa te stoją pod względem przychodów poniżej przeciętnego poziomu. Program racjonalizacji zakłada uruchomienie szeregu środków, które mają pomóc w jego realizacji. Zakłada on zmiany w następujących kierunkach.

1. Zmiany w dotychczasowej strukturze obszarowej gospodarstw. Chodzi o zmniejszenie liczby drobnych gospodarstw poprzez powiększenie ich obszaru, aby w ten sposób umożliwić powiększonym gospodarstwom racjonalną, intensywną gospodarkę, a więc i wyższy poziom życia. Tę część programu realizuje się przez łączenie małych gospodarstw i regulację gruntów.

2. Intensyfikacja gospodarstw. Program intensyfikacji gospodarstw obejmuje przede wszystkim rozdział kredytów i dotacji dla gospodarstw chłopskich. Pomoc finansową, której celem

jest stworzenie warunków do podniesienia produkcji gospodarstw chłopskich, jest wykorzystywana przede wszystkim na melioracje, budownictwo gospodarcze, budowę dróg itp.

3. Podniesienie poziomu organizacji gospodarstw. Realizacja tej części programu opiera się przede wszystkim na doradztwie fachowym. Dotyczy ono tych gospodarstw, które przy dotychczasowym sposobie gospodarowania mają przychody z gospodarstwa niższe od przeciętnych.

Poza tym, częścią składową programu racjonalizacji rolnictwa jest również taka polityka cen na produkty rolne, która by zapewniła rentowność gospodarstwom określonej wielkości (około 20 ha) i pracującym racjonalnie.

Prace przygotowawcze do tego szerokiego przedsięwzięcia rozpoczęto już w 1942 r. Powołano wówczas komisję złożoną z przedstawicieli różnych gałęzi gospodarki, organizacji i władz państwowych. Komisja opracowała materiał będący podstawą programu racjonalizacji rolnictwa i jego realizacji. Program, który wszedł w życie w 1947 r., odpowiada w zasadzie opracowanemu przez komisję projektowi. Od 1947 r. do chwili obecnej został on dalej rozwinięty i ma coraz poważniejsze znaczenie dla szwedzkiej polityki agrarnej.

ORGANIZACJA WŁADZ

Aby zapewnić jednolitą realizację programu, powołano w 1947 r. specjalną organizację państwową, która wypełnia jeszcze inne zadania w dziedzinie zarządzania rolnictwem. Praktyczną realizacją programu zajmuje się 26 państwowych komisji rolnych, które powstały w 24 okręgach Szwecji.

Program jest w zasadzie realizowany przez aparat państwowy, z tym że poważniejsze postanowienia, jak kupno ziemi, rozdział kredytów itp., są podejmowane nie przez urzędników zatrudnionych w komisjach, ale przez ich

prezydium, w skład których wchodzi kierownictwo administracyjne okręgu, przewodniczący komisji rolnej, przedstawiciel izby rolniczej oraz przedstawiciele chłopów.

Bardzo istotnym zadaniem realizatorów programu jest dostosowanie go do specyficznych warunków każdego okręgu, jak również ścisłe zharmonizowanie planów dotyczących zmian w strukturze z planami intensyfikacji gospodarstw, tak aby akcje te przebiegały możliwie równolegle.

ZMIANY W DOTYCHCZASOWEJ STRUKTURZE OBSZAROWEJ GOSPODARSTW

Jak zaznacza dr v. Arnim, poprawa struktury agrarnej dokonywana przez rząd Szwecji nie odbywa się wbrew woli ludności rolniczej. Inicjatorzy i realizatorzy programu przemian w strukturze uważają, że skłonność w kierunku zmniejszania liczby małych gospodarstw istniała i istnieje od dawna, a rola rządu sprowadza się tylko do popierania, ułatwiania i przyspieszania tych przemian.

Aby państwo mogło brać aktywny udział w poprawieniu struktury agrarnej, uruchomiono na ten cel specjalne środki finansowe oraz nadano państwu szczególne prawa: pierwszeństwo w kupnie ziemi, decydowanie o wszelkich transakcjach dotyczących obrotu ziemią, a w szczególnych wypadkach nawet prawo wywłaszczenia właściciela ziemi.

Rozdział pomocy finansowej w postaci kredytów i dotacji jest najważniejszym środkiem umożliwiającym drobnym rolnikom powiększenie, a przez to i podniesienie poziomu swych gospodarstw. Wysokość pożyczek dla drobnych gospodarstw może sięgać pełnej wartości ziemi, którą pragną nabyć. Kredyt otrzymuje rolnik z prywatnego banku, któremu państwo daje gwarancję zwrotu wypłaconego kredytu (pożyczki gwarancyjne). Jeżeli cena zakupu ziemi, którą chce nabyć drobnym rolnik, przekracza wartość użytkową tej ziemi, państwo może dać rolnikowi dodatkową dotację. Zdarza się to wtedy, gdy na zakupywanym obszarze znajdują się budynki, które okazują się

zbędne w wypadku połączenia ziemi dwóch gospodarstw.

Kształtowanie się kosztów ponoszonych przez państwo na rzecz przemian struktury ilustruje tabela 1.

Tabela 1

Wydatki państwa na realizację programu zmian w strukturze w latach 1949—1955¹ (w tysiącach koron szwedzkich)

R o k	Pożyczki gwarancyjne	Dotacje państwowe
1949	2 215	429
1950	4 217	564
1951	4 626	471
1952	4 553	646
1953	6 718	773
1954	7 547	846
1955	7 693	704

Godny uwagi jest fakt, że dotacje bezwrotne utrzymują się corocznie na mniej więcej jednakowym poziomie, gdy tymczasem pożyczki gwarancyjne nabierają z roku na rok coraz większego zasięgu i znaczenia.

Bardzo istotną rolę w realizacji programu odgrywa prawo pierwszeństwa państwa przy kupnie ziemi oraz prawo decyzji w każdej transakcji dotyczącej obrotu ziemią. Każda zamiana, sprzedaż lub kupno posiadłości rolnej w Szwecji wymaga zezwolenia odpowiednich władz administracji rolnej.

¹ Źródło: Sammandrag av lantbruksnämndernas, a. a. 0.

Wyłączone są pojedyncze wypadki, w których nabywcami są małżonek lub bliski krewny poprzedniego właściciela.

W szczególnych wypadkach władze mają prawo nie dopuścić do nabycia ziemi: jeżeli np. są podstawy do przypuszczenia, że nabywca będzie zaniebyszał nabytą ziemią lub jeśli traktuje ją tylko jako lokatę kapitału, a także w sytuacji, w której dana ziemia jest potrzebna małemu gospodarstwu do jego powiększenia. W wypadku gdy administracja rolna odmówi pozwolenia na

Obok rozdziału kredytów i pierwszeństwa w nabywaniu ziemi, państwo posiada również prawo i możliwości prowadzenia aktywnej polityki w dziedzinie kupna i sprzedaży ziemi. Szczególne znaczenie ma to w tych wypadkach, gdy parcela na sprzedaż może być podzielona na szereg drobniejszych kawałków pomiędzy przylegające do niej drobne gospodarstwa. Polityka państwa w dziedzinie kupna i sprzedaży ziemi z roku na rok ma coraz większe osiągnięcia.

Tabela 2

Obrót ziemią i stan posiadania komisji rolnych w okresie 1949—1955² (w ha)

Wyszczególnienie	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Kupno							
ziemia orna	1 000	1 206	1 816	2 481	3 383	2 521	2 367
lasy	3 070	4 694	7 710	8 699	12 622	11 334	12 370
Razem	4 070	5 900	9 526	11 180	16 005	13 855	14 737
Sprzedaż							
ziemia orna	307	670	882	1 487	1 836	1 852	1 793
lasy	858	1 870	3 251	5 482	6 647	7 016	7 693
Razem	1 165	2 540	4 133	6 969	8 483	8 868	9 486
Fundusz posiadany na koniec roku							
ziemia orna	1 332	1 806	2 739	3 717	5 264	5 897	6 646
lasy	23 384	26 224	30 687	38 966	44 927	49 059	53 865
Razem	24 716	28 030	33 030	42 683	50 191	54 956	60 511

nabycie parceli, jest ona zobowiązana do nabycia tejże parceli za tę samą cenę, jaką chciał zapłacić kupiec, któremu nie dano na to pozwolenia, przy założeniu jednak, że cena kupna nie przekracza wartości ziemi.

Istnieje jednocześnie zastrzeżenie, że państwowy fundusz ziemi w warunkach prawa pierwokupu ziemi przez państwo nie może doprowadzić do zbyt wielkiego nagromadzenia ziemi w rękach państwa.

Dotychczas kupno ziemi przez państwo było większe niż sprzedaż, w związku z czym obszar ziemi będący w posiadaniu państwa zwiększył się z 25 000 ha w 1949 r. do 60 500 ha w 1955 r. To że komisje rolne posiadają zapas ziemi, ma dla nich bardzo istotne znaczenie, gdyż daje możliwość wymiany ziemi w określonych wypadkach. Szczególną uwagę zwraca fakt, że główny udział mają w tym lasy. Rząd szwedzki stoi bowiem na stano-

² Źródło: Sammandrag sv lantbruksnamadernas verksamhet 1949—1955. Kungl. lantbruksstyrelsen, Planlaggningsbyran, Stockholm, 1956.

wisku, że te gospodarstwa, które mają mało lasu lub w ogóle go nie posiadają, powinny zostać powiększone przez dokupno lasu od państwa. Ponieważ administracja leśna tylko częściowo zgadza się z tym punktem widzenia, powołano specjalną komisję rządową, która sprawę te bada.

Wywłaszczenia były dotychczas bardzo rzadko praktykowane, tak że w zasadzie nie mają one żadnego znaczenia w realizacji nakreślonego programu. Na przykład w 1954 r. przeprowadzono 2 wywłaszczenia obejmujące obszar 17 ha. Komisje rolne starają się przy realizacji programu unikać środków przymusowych, które budziłyby opór. Jak wykazała praktyka — w wypadku wywłaszczenia właściciel otrzymuje odszkodowanie za ziemię w wysokości przekraczającej nawet jej wartość użytkową.

Zdaniem dr v. Arnima prawo o wywłaszczeniu wydano tylko po to, aby zapewnić państwu dogodną pozycję w pertraktacjach dotyczących przypadków trudno rozwiązywalnych.

Realizacja programu zmian w strukturze gospodarstw jest w wielu wypadkach mocno skomplikowana. Czasem, aby doprowadzić do powiększenia zbyt małego gospodarstwa, wystarczy dać tylko kredyt posiadaczowi tego gospodarstwa, za co dokupuje on sobie sąsiadujący z jego gospodarstwem kawałek ziemi. Często jednak w transakcjach dotyczące kupna i sprzedaży ziemi muszą się włączyć i ingerować komisje rolne, którym w takich wypadkach ułatwia sytuację prawo pierwokupu ziemi przez państwo.

Szczególną uwagę zwracają komisje rolne na te tereny, gdzie wskutek działów rodzinnych występuje duża szachownica gruntów. W takich terenach komisje próbują wykupywać całe gospodarstwa chłopskie, aby w ten sposób pozostałym chłopom ułatwić regulację gruntów i powiększenie gospodarstwa przez odkupywanie ziemi od państwa. W wypadkach kiedy regulacja gruntów potrzebna jest na szerszą skalę, komisje rolne — dążąc do maksymalnego uproszczenia całego postępowania — starają się nakłaniać całe wioski do formalnej odsprzedaży swych gospodarstw państwu, aby następnie po regulacji wykupić je z powrotem (zdarza się, że przy takiej transakcji zawsze kilka drobnych go-

spodarzy rezygnuje w ogóle z gospodarowania i dzięki temu pozostałe gospodarstwa mogą zostać w ten sposób powiększone — uwaga A.S.).

Najczęściej równocześnie z regulacją gruntów gospodarzom danej wsi udostępnia się kredyty na intensyfikację gospodarstw. Mimo tych korzyści trzeba nieraz wielu lat, aby nakłonić chłopów do zdecydowania się na taką akcję regulacyjną. Na podstawie dotychczasowego doświadczenia komisji rolnych przy tego rodzaju przedsięwzięciach niezbędne jest:

- 1) posiadanie przez państwo wystarczającego zapasu ziemi;
- 2) przeprowadzenie konkretnych rozmów i doprowadzenie do ścisłych umów z poszczególnymi posiadaczami parceli;
- 3) przeprowadzenie dokładnych pomiarów ziemi, sporządzenie planów i kosztorysów planowanych inwestycji itp.

Jeżeli mimo wszystko pojedynczy chłop nie zechce wziąć udziału w akcji regulacji gruntów, to najczęściej ich gruty pozostają nienaruszone, chociaż prawnie wszyscy chłopci powinni się poddać regulacji gruntów, jeżeli zgadza się na to więcej niż połowa wsi. Po przeprowadzeniu regulacji nie wolno przeprowadzać danemu gospodarzowi działów rodzinnych.

Jak zaznacza jednak autor, regulacja gruntów w Szwecji nie ma takiego znaczenia jak w innych krajach, ponieważ była ona już raz przeprowadzana w XIX wieku i praktyka dzielenia gospodarstw ma miejsce tylko w niektórych okolicach Szwecji.

W wypadkach kiedy jest to możliwe, komisje rolne starają się wykupywać takie gospodarstwa, które nie nadają się do zagospodarowania rolniczego i są dlatego nierentowne. Czasem gospodarstwa te są przez państwo dalej sprzedawane w celach zalesienia. Jeżeli gospodarstwo przechodzi w ręce państwowej administracji leśnej, to ma ona w zasadzie obowiązek w innym miejscu sprzedać parcelę leśną prywatnym gospodarzom.

Przy praktycznej realizacji takiego programu wynikają oczywiście i pewne trudności. W przewyciężaniu trudności mają obowiązek dopomagać komisjom rolnym ich prezydya, których

uchwały są obowiązujące dla przewodniczącego komisji. Pewne trudności nastroża komisjom sprawa zagospodarowania ziemi znajdującej się w ich rękach. Ziemia ta jest najczęściej wdzierżawiana na rok. Zdarza się, że dzierżawcy mało dbają o ziemię, nie mając pewności, czy okres dzierżawy będzie im przedłużony. Trudności pojawiają się również w takich wypadkach, gdy komisje kupiły ziemię po zbyt wysokich cenach. Późniejsi nabywcy nie chcą płacić takich cen i państwo musi ponosić pewne straty. Zdarza się również, że nabywca stara się jak najmniej za ziemię zapłacić, wiedząc, że w ramach realizacji programu państwu zależy na tym, aby ziemia

spodarstw, a grupa powyżej 10 ha zwiększyła się o około 2 900 gospodarstw. Przeciętna powierzchnia ziemi ornej w jednym gospodarstwie wzrosła w omawianym okresie z 8,96 do 9,65 ha. Trzeba jednak przy tej sprawie zwrócić uwagę na szczególną specyfikę szwedzkiego rolnictwa, mianowicie na fakt, że dla sytuacji gospodarczej gospodarstwa w Szwecji nie jest miarodajna ilość posiadanej ziemi ornej. W środkowej, a w szczególności w północnej Szwecji chłopi posiadają często spore powierzchnie lasów, tak że w niektórych wypadkach ziemia orna jest tylko uzupełnieniem posiadanej parceli leśnej. W okolicach gdzie jest dużo lasów, spotyka się również często ro-

Tabela 3

Wpływy i wydatki oraz wartość szacunkowa ziemi będącej w ręku komisji rolnych³
(w tysiącach koron szwedzkich)

R o k	Wpływy	Rozchody	Deficyt	Wartość ziemi będącej w ręku komisji rolnych
1948/49	136	1 479	1 343	3 297
1949/50	558	2 967	2 409	4 333
1950/51	1 828	5 366	3 538	6 476
1951/52	3 193	8 642	5 449	10 858
1952/53	4 914	13 091	8 177	15 509
1953/54	7 607	13 265	5 658	17 953
1954/55	9 757	14 802	5 049	20 964

została przez niego kupiona. Sprzyjającą jednak dla państwa i dla realizacji programu jest istniejąca w Szwecji tendencja wzrostu cen na ziemię.

Dotychczasowe rezultaty w dziedzinie zmian struktury wykazał spis 1951 r. uwidaczniając poważne zmniejszenie się liczby gospodarstw małorolnych w stosunku do 1944 r. Jest sprawą niewątpliwą, że działalność komisji rolnych ten kierunek rozwoju przyspieszyła i ułatwiła.

Grupa gospodarstw do 10 ha zmniejszyła się w tym okresie o 38 500 go-

botników leśnych posiadających drobne gospodarstwa rolne. W takich wypadkach gospodarstwa te są tylko dodatkowym źródłem dochodu, obok głównego źródła utrzymania, jakim jest praca w lesie. Z tych względów trudno jest w warunkach szwedzkich ustalić, jaka powinna być minimalna wielkość gospodarstw, które by dawały gwarancje racjonalnej produkcji i opłacalności.

Realizatorzy programu racjonalizacji skłaniają się do uznania, że minimalna powierzchnia gospodarstwa powinna wynosić około 20 ha.

³ Źródło: Sammandrag av lantbruksnamndernas, a. a. 0.

Tabela 4

Zmiany struktury obszarowej gospodarstw w Szwecji w latach 1917—1951⁴

Grupy obszarowe w ha ziemi ornej	1917		1944		1951		1944/1951 ± %
	Liczba gospodarstw	%	Liczba gospodarstw	%	Liczba gospodarstw	%	
0,26 — 1	63 605	14,2	59 389	14,4	45 039	11,9	— 24,2
1 — 2	67 247	15,0	58 825	14,2	50 961	13,5	— 13,4
2 — 5	117 969	26,4	107 776	26,0	95 888	25,4	— 11,0
5 — 10	95 752	21,4	94 144	22,8	89 760	23,7	— 4,7
poniżej 10	344 574	77,0	320 134	77,4	281 648	74,5	— 12,1
10 — 20	64 358	14,4	58 447	14,1	59 796	15,8	+ 2,3
20 — 30	18 848	4,2	17 030	4,1	17 716	4,7	+ 4,0
30 — 50	11 911	2,6	10 710	2,6	11 234	3,0	+ 4,9
50 — 100	5 414	1,2	5 065	1,2	5 421	1,4	+ 7,0
powyżej 100	2 590	0,6	2 325	0,6	2 325	0,6	— 0,0
powyżej 100	103 121	23,0	93 577	22,6	96 492	25,5	+ 3,1
Razem	447 694	100,0	413 711	100,0	378 140	100,0	— 8,6

Również po 1951 r. rozwój następował w tym samym kierunku. Według szacunku rzeczoznawców rocznie ubywa około 3 000 gospodarstw o powierzchni poniżej 2 ha, a ogółem drobnych gospodarstw ubywa rocznie 5 000. W rozwiązywaniu tej sprawy pomocna jest inicjatywa, która szerzy się wśród młodego pokolenia chłopów i jest szczególnie popierana przez rząd, a mianowicie, albo dążenie do upełnomorolnienia i możliwie jak najpełniejszej mechanizacji gospodarstwa, albo przejście do jednej z grup zawodowych w mieście.

Rozwiązanie sprawy drobnych gospodarstw nie następuje jednak w pełni po myśli inicjatorów programu racjonalizacji. W związku z postępującą dewaluacją pieniądza rośnie cena ziemi, co powoduje, że duża ilość gruntów, które w innych warunkach zostałyby sprzedane, jest traktowana przez wła-

ścicieli jako lokata kapitału i dlatego do sprzedaży nie dochodzi.

Mimo tych trudności uważa się, że przy właściwym kierunku rozwoju całej gospodarki sprzedaż małych gospodarstw będzie w przyszłości wzrastała. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na to, że na małych gospodarstwach gospodaruje stara generacja, a młodzież odchodzi do zawodów pozarolniczych. Po śmierci rodziców dzieci, które przeszły do zawodów pozarolniczych, najczęściej nie są przygotowane do objęcia gospodarstwa i łatwiej się decydują na jego sprzedaż.

Zakładając, że nadal trwać będzie duże zapotrzebowanie przemysłu na siłę roboczą, komisje rolne liczą się z tym, że podaż ziemi na sprzedaż będzie się zwiększała. Wpłyne na to fakt starzenia się i postępującej niezdolności do pracy właścicieli drobnych gospodarstw.

⁴ Źródło: Statistik Arsbok for Sveriga 1921, 1930, 1952, 1954.

PROGRAM INTENSYFIKACJI GOSPODARSTW

Równoległe z przemianami w strukturze przeprowadza się program intensyfikacji gospodarstw chłopskich, w szczególności tych, których zdolność produkcyjna nie jest dotychczas w pełni wykorzystana.

Program intensyfikacji gospodarstw obejmuje drenaż, odwadnianie, budowę grobli i dróg, wprowadzanie nowych roślin uprawnych, podnoszenie urodzajności pastwisk, oczyszczanie pól, budowę i remont budynków gospodarczych itp. W celu przeprowadzenia tych zadań udziela się chłopom pożyczek. Mogą one być dwojakiego rodzaju — gwarancyjne lub hipoteczne.

Pożyczki gwarancyjne daje bank, który otrzymuje od państwa gwarancję zwrotu wypłaconego kredytu. Taka pożyczka musi być spłacona w ciągu 20 lat. Spłata długu rozpoczyna się po 3—5 latach; oprocentowanie wynosi 4,75% bez amortyzacji.

Drugi rodzaj pożyczek jest wpisywany chłopom, którzy go otrzymują, na hipotekę — bez oprocentowania. Po 5 latach, jeżeli planowane ulepszenie (czy inwestycja), na które został wzięty kredyt, zostało w gospodarstwie należycie przeprowadzone i utrzymane, może nastąpić coroczny odpis długu z hipoteki do 20%. W ten sposób po 10 latach hipoteka zostaje wolna od długu bez wpłacenia należności przez odbiorcę kredytu. Takich pożyczek udziela się w wysokości 15—40% ogólnych kosztów planowanej inwestycji. Przed zwrotem pożyczki zaplanowane i przeprowadzone w gospodarstwie inwestycje lub ulepszenia są bieżąco sprawdzane przez administrację rolną, przy czym łączy się to z doradztwem fachowym. Sumy dotychczas wydatkowane na intensyfikację gospodarstw podano w tabeli 5.

O strukturze wydatków na cele intensyfikacji orientują nas dane z 1955 r.

Oprócz sum pieniężnych, które idą na finansowanie programu racjonalizacji, dr v. Arnim zaznacza, że państwo przeznacza dość duże sumy na bezpośrednie subwencjonowanie gospodarstw. Ponieważ jednak autor szerzej nie omawia tej sprawy, musimy ograniczyć się tylko do takiej informacji.

Tabela 5

Wydatki państwa na intensyfikację gospodarstw w latach 1949—1955⁵
(w tysiącach koron szwedzkich)

R o k	Pożyczki gwarancyjne	Pożyczki hipoteczne
1949	9 524	13 273
1950	13 771	19 720
1951	9 560	15 124
1952	11 638	19 604
1953	14 354	20 415
1954	18 240	20 794
1955	16 760	17 756

Tabela 6

Rozdział pożyczek gwarancyjnych i hipotecznych na cele intensyfikacji gospodarstw w 1955 r.⁶ (w koronach szwedzkich)

Wyszczególnienie	Pożyczki gwarancyjne	Pożyczki hipoteczne
Odwadnianie, budowa grobli	7 489 590	8 408 063
Budowa dróg	23 200	989 353
Wprowadzanie nowych roślin uprawnych	1 350	351 013
Podnoszenie urodzajności pastwisk	9 500	996 000
Oczyszczanie pól	29 210	2 172 553
Nowe budownictwo lub remonty budynków gospodarczych	9 202 445	5 096 237
Różne	5 200	42 910
R a z e m	16 760 495	17 756 129

⁵ Źródło: Sammandrag av Iantbruksnamndernas a. a. 0.

⁶ Źródło: Sammandrag av Iantbruksnamndernas verksamhet 1949—1955. Kungl. Iantbruksstyrelsen, Planlaggning bryan. Stockholm 1956.

Zachętą do inwestowania jest również polityka podatkowa. Przy bardzo ostrej progresji w zależności od wysokości rocznego zysku, inwestycje są wolne od opodatkowania. Oczywiście, również ta sprawa wymaga szerszego omówienia, czego w tym opracowaniu nie uczynimy z braku odpowiednich materiałów.

W dziedzinie walki o intensyfikację gospodarstw w ostatnim okresie są widoczne znaczne postępy. Są one jednak trudno uchwytnie w sposób statystyczny. Przykładem może być 5-krotny wzrost liczby traktorów w okresie 1945—1955 (z 20 000 do 100 000) — przy jednoczesnym spadku żywej siły robo-

czej o 25%. Szwedzkie ministerstwo rolnictwa szacuje, że w przyszłości można liczyć na roczny spadek zapotrzebowania na siłę roboczą w rolnictwie o 3%.

Poważnym osiągnięciem jest również wzrost wydajności pracy obliczany na około 50% w ostatnim dziesięcioleciu.

Celem szwedzkiej polityki agrarnej pozostaje w dalszym ciągu uzyskanie, przez realizację programu racjonalizacji, takiej wydajności pracy w rolnictwie, aby umożliwić zrównanie zarobku każdego czynnego zawodowca w rolnictwie z zarobkiem porównywalnej grupy zawodowej spoza rolnictwa.

A. S.